

Restauraties aan de kerk van Breukelen

De kerk van Breukelen staat in de steigers. Van buiten evenwel is daar niets zichtbaar, want het zijn nog papieren steigers. Hetgeen zeggen wil, dat alle tekeningen, plannen en bestekken, adviezen en zegjes die gezegd moeten worden, gezegd en gedaan en gemaakt zijn. Het hele pak bescheiden ligt op het daartoe bestemde en, naar gehoopt wordt, ook geëigende bureau. En dat al maanden.

Het wachten is op het openen van de subsidiekraan van Monumentenzorg en dan kunnen de papieren steigers plaatsmaken voor de bouwsteiger.

Deze voorgenomen restauratie was mij een aanleiding om nog eens in ons oude kerkelijke archief na te kijken hoe vorige restauraties aangepakt zijn. Er is immers veel en op veel en op verschillende tijden aan de Breukelse kerk gerestaureerd. Het waren niet allemaal even geslaagde restauraties. Aan de lijnen van het bouwwerk is bepaald geweld aangedaan, toen in het koor van de kerk een ingang werd geforceerd in een stijl, die geheel uit de toon valt, evenals die die vlak bij de toren in de noordmuur van het schip werd gemaakt.

Bekend is, dat in 1703 de toren tegen de vlakte ging. Hij was totaal verzakt en op een kwade dag kwam hij, in de meest letterlijke zin op de mestvaalt terecht.

Een en ander blijkt uit de oude rekeningboeken, die ik er eens op nageslagen heb. Het interesseerde mij hoe die restauraties gefinancierd werden. Ten aanzien van de torenrestauratie heb ik niet voldoende materiaal naar mijn zin weten te vinden. Waarschijnlijk heeft men er voor een en ander wel een bijzondere rekening opgehouden. Men doet dat in de periode in de 19e eeuw, waarin men een restauratie volgens een zesjarenplan uitwerkte immers ook.

Wel is het verleidelijk om een paar dingen over de torenrestauratie van 1703-1705 te memoreren, feitjes die uit de gewone jaarrekening van kerkvoogden naar voren komen.

De toren ligt op de mestvaalt, in de meest letterlijke zin, zoals ik meldde. De mestvaalt was n.l. een kerkelijk bedrijf.

Er was een kerkelijke vuilniskar, die in het dorp rondging. Soms moet daar wat aan "verstelt" worden, zo in 1703 voor f. 31.— en dat was niet mis. Aaltje Willems kreeg in dat jaar f. 40,— voor haar bemoeienissen bij het ophalen van het huisvuil, wat zij naar het "kerkhof" bracht. Jan Keessens ontving "voor vier en veertig dagen en een schoft van modderen aan de vaalt van het kerkhof, volgens quitantie" f. 39,— 16,— 8,—. (negenendertig gulden, zestien stuivers en acht penningen).

Ondanks de inspanningen van Jan en Aaltje, die toch ieder wel zo een anderhalve maand in dat jaar hun beste krachten aan dit bedrijf gegeven zullen hebben, was het geen profijtelijk jaar. Er werden slechts twee mestvaalten verkocht, samen voor f. 61.19.0. Zou dat gekomen zijn door het puin van kerk en toren, dat over het kerkhof verspreid lag? Pas in 1704 wordt "betaald aan arbeidsloon zoo van de fondamenteen op te graven, als de gaten te graven om de kalk in te doen, en vorders de keijsteenen bij malkander te brengen, en het kerkhof op te ruijmen als anders, de som van f. 42.16.0."

In dat jaar 1704 maakte men zich dus al gereed om de toren te herbouwen. Er werd puin van kerk en toren verkocht, ook oud hout.

Ik lees ook, dat er "druifsteen" verkocht werd, afkomstig van de toren althans meer. Het lijkt er op, dat de oude toren althans meer zandstenen elementen gehad heeft, dan de toren die men in 1705 bouwde en die er nu nog staat. Misschien was die helemaal van duifsteen. Waren ook niet de graven, die men onder de grond in de toren vond - en opruimde - gemaakt van hetzelfde materiaal? Een en ander wijst wel op grote ouderdom van de Breukelse kerk. Hoe oud?

Die vraag te beantwoorden vereist veel verdergaande naspeuringen dan mij nu mogelijk zijn.

Ik laat dan de kerkvoogden van 1703/4 aan hun plezierige arbeid.

Zij brengen in rekening: "een dag uijt geweest om met van Oort te spreken wegen duifsteen en daaraan onkosten en verteeringe f. 1.16.0" en "voor onse daggelden f. 2.8.0." Voorts gaan zij al de steenovens af, "zoo boven als benden de stadt om de steen te laten inschrijven, aan onkosten gehad f. 2.4.0." en weer: "voor ons daggelt f. 2.8.0." Ook de kalkovens worden niet vergeten. De zaak moet immers hecht in elkaar gemetseld worden. Men maakt er opnieuw een dagje van.

Het heeft er zo de schijn van, dat de herbouw van de toren in eigen beheer werd uitgevoerd. Ik hoop in staat te zijn daar nog wat meer van op het spoor te komen.

Wanneer ik me nu wend tot de restauraties in de dertiger jaren van de 19e eeuw, dan vind ik wel de bijzondere rekening van die restauraties. Hoewel de cijfers meestal dor en droog zijn, lijkt het mij toch de moeite waard het financieel verslag van de kerkvoogden, die op een geslaagd karwei in de jaren 1837-42 terugzien weer te geven met de tekst die zij er zelf bijgezet hebben:

Buitengewone Rekening en verantwoording over buitengewone verbetering aan het kerkgebouw te Breukelen, onder directie van den Weledel Geboren Heer G. Duuring in qualiteit als President Kerkvoogd loopende over een tijdvak van zes achtereenvolgende jaren van Ao 1837 tot Ao 1842 ingesloten.

Gedaan door D. de Haan in qualiteit als kerkvoogd op den 22sten december 1842.

De WelEd.Geb. Heer G. Duuring in qualiteit als President Kerkvoogd heeft met Kerkvoogden en Heeren Notabeleder Hervormde Gemeente alhier bij inschrijving aanbesteed de volgende percelen tot noodzakelijke verbetering van het Kerkgebouw.

1837

14 oct. Aangenomen door R. van Santen en P. van Laar

4 groote en 2 kleine ramen en een nieuwe bekoepeling in het kruis der kerk voor een som van

dato Aangenomen door P. Krook en D. Koning eene geheel nieuwe consistoriekamer met een raam in het koor der kerk voor eene som van

f. 1115,—

1838

6 jany Aangenomen door R. van Santen en P. van Laar
5 ramen in het ruim en een nieuwe portiek achter in de kerk voor eene som van

f. 1015,—

dato Aangenomen door M. Meijer het maken van de nieuwe eiken banken en beschot etc.
voor de som van f. 1320,—

1839

11 jany Aangenomen door I. Krook en D. Koning eene nieuwe bekoepeling en 5 ramen in het koor en een plafon en ramen in het portaal
voor eene som van f. 747,—
f. 5531,—

Nog besteed aan het maken van een wijzerbord tot sieraad in de kerk, dat betaald is door den WelEd.Geb. Heer G. Duuring en aan de kerk present gedaan boven Zijn WelEd.Geb. belangrijke bijdragen.

Uit de dan volgende verantwoording blijkt, dat het gehele bedrag van de totale aanneemsommen in die jaren bijeengebracht is uit de vrijwillige bijdragen uit de gemeente.

In 1838 beliepen die bijdragen voor dit doel een bedrag van f. 1120,— in 1839 kwam er f. 2194,50 bijeen, waarbij nog f. 44,— geteld mocht worden wegens te vroeg betaalde aanneemsom, waarop echter 5% rente ingehouden mocht worden. Hetzelfde grapje leverde bij een andere aannemer nog eens f. 2,— op.

In 1840 kwam er f. 605,— aan bijdragen binnen uit de gemeente en in 1841 f. 609,— en in 1842 tenslotte f. 1168,50,—

De heer Duuring financierde, waar nodig, de zaak voor uit eigen zak, waarvoor aan rente werd vergoed f. 103,58.

Er bleef tenslotte een voordelig saldo van f. 33,42 over.

De gezamenlijke gewone rekeningen over dezelfde jaren leverden aan het eind een voordelig saldo op van f. 3,86.

Daarbij moet aangetekend worden, dat de in 1705 aangeane lening van f. 3000,— tegen 3% met mevrouw Ortt-Pergens voor de torenrestauratie werd afgelost, dat men aan 2 $\frac{1}{2}$ % grootboekinschrijvingen f. 10.000,— bezat, waarvan in 1837 f. 6000,— verkocht werd, maar dat het einde van de periode die inschrijving weer tot f. 5600,— verhoogd was.

De inkomsten uit eigendommen, als grootboekinschrijvingen en kerkbanken beliepen in het laatste jaar, 1842 f 190,— meer dan in 1837.

Tenslotte wordt meegedeeld, dat de kerk geen schulden heeft, dan verwachte reparatieën. Deze zouden makkelijk bestreden kunnen worden uit de gewone middelen, die immers nu rijkelijker vloeien.

Niet zonder gerechte trots worden dan de namen van de kerkvoogden vermeld: G. Duuring, president-, D. de Haan, administrerend- en A.G. de bruijn secretaris-kerkvoogd.

Breukelen, september 1977

Ds F.J. ter Beek